

Спілкування у кінопросторі Польщі

Лариса Брюховецька

На згадку про зустріч.
Лариса Брюховецька і Анджей Вайда.
Варшава, 8 листопад 2014 року

На початку листопада 2014 року завдяки Польському інституту в Києві українські кінематографісти побували у Варшаві та Лодзі. Керівник групи і організатор поїздки — співробітник ПІ в Києві Олена Бабій, до групи увійшли голова НСКУ Сергій Тримбач, журналіст Любов Журавльова, кореспондент Ольга Семак і оператор Максим Костенко з телеканалу ICTV і я, головний редактор журналу «Кіно-Театр». Надзвичайно цікавим і корисним було спілкування з видатними митцями кіно й театру, керівниками і співробітниками кінематографічних і театральних інституцій, а саме: Театральної академії ім. А. Зелверовича, Інституту театру ім. Збігнева Рашевського, Театру-студії ім. С. Віткевича, Кіностудії Єжи Гофмана «Зодіак», Польського інституту кіномистецтва, Спілки кінематографістів Польщі, Національної фільмотеки, Театру «Полонія», Лодзинської кіношколи, Музею кінематографії. Ми побували також на виставі «Вечеря канібалів» у театрі «Полонія», послушали симфонічний концерт у Національній філармонії. Усе це вдалося здійснити впродовж тижня завдяки відмінній організації. Пропонуємо думки, висловлені польськими кінематографістами, чий досвід вельми корисний для України.

«Українцям – успіху й сили духу!»

Анджей Вайда. Я завжди захоплювався українськими режисерами, яким вдавалося ламати канони соцреалізму та ідеологічних настанов у напружених умовах. Адже в Україні нагляд за кіно був суворішим і заборони були значно сильніші, ніж у нас. І при тому там свого часу виходили яскраві фільми. То хіба можна цим не захоплюватися? Сьогодні я бачу героя українського кіно як людину, в якої немає іншої дороги, як творити демократичні зміни, необхідні Україні. Це людина, яка творить ці зміни. Знаю, що українцям сьогодні нелегко, адже система, якій вони кинули виклик, дуже потужна: російська пропаганда впливає на мізки не тільки своїх громадян, а і європейців. Та багато з них, усвідомлюючи це, підтримують ваші зусилля в боротьбі за свободу й демократію. Хочу побажати українцям успіху й сили духу.

Єжи Гофман. В Україні існують додаткові небезпеки: російськомовне кіно заповнює весь ефір, усі програми. Але це результат не тільки історії, а й того, що з моменту Незалежності надто мало уваги приділялося плеканню самосвідомості людей. Українське кіно занепало. Територію, не освоєну українським кіно, посіло кіно російське. А глядачеві треба бачити своїх акторів, слухати свою мову. Проблему можна вирішити: якщо вітчизняний фільм має привабливу форму, то він має й шанс.

Кшиштоф Зануссі. Мені було надзвичайно приємно пра-

цювати з Богданом Ступкою в театрі і в кіно – він зіграв головну роль у моєму фільмі «Серце на долоні». У чому феномен цього актора? Велика техніка, але насамперед – особистість! Думаю, що для України і для українського кіно на перший план мала б вийти проблема ідентифікації.

«В Польщі кіно значно здоровіше, ніж телебачення»

Анджей Сжелецький, професор Театральної академії ім. А. Зелверовича. Польський інститут кіномистецтва – не погана установа, вона успішно налагодила діяльність кіногалузі, дозволила значно поліпшити справи кіновиробництва. Інститут запровадив досить прозору процедуру розподілу коштів: група митців-експертів оцінює проекти. І хоча це викликає напруження, але така процедура значно краща, аніж було 12 років тому. В Польщі кіно значно здоровіше, ніж телебачення, яке перебуває у перманентному реформуванні, там слабша продукція. Цього року нагороду на кінофестивалі здобув фільм «Боги» про лікаря, який першим у Польщі зробив пересадку серця. Вийшов хороший фільм Яна Комаси «Місто-44», присвячений 70-річчю Варшавського повстання.

Єжи Гофман. Нині в Польщі чітко налагоджено кіновиробництво. На виробництво фільмів надходить певний відсоток (1,5%) від реклами, з ринку DVD; кошти акумулюються в Інституті кіномистецтва, тож ця установа фінансує фільми, підтримує кіношколи і дебюти. Такі інструменти потрібні, якщо країна прагне мати власне (а не тільки іноземне) кіно.

Анджей Вайда. Чи не розчарований я сучасним польським кіно? Так, я боровся, аби була свобода для людей і для митців. І я не маю жодних претензій до сучасного кіно. Прийшла нова публіка, і є нові режисери, які подобаються польським глядачам. У нас останнім часом глядачі надають перевагу кіно польському, а не американському. Це дає підстави вірити, що наше кіно буде нашою силою. Польські фільми здобувають нагороди і за кордоном. Фільм «Іда» Павликовського, викладача моєї кіношколи, висунуто на «Оскара». Я бачу в нових фільмах нову дійсність. У польського кіно хороше майбутнє. Але не я маю давати фільмам оцінку, а глядач.

Кшиштоф Зануссі. Сьогодні в нас у прокаті з успіхом ідуть польські фільми. Треба прокат захищати. Як саме? Існують премії за показ європейського кіно, пільги за показ польських фільмів. Відкривається мережа «Кіно за рогом» – тобто невеличкі кінотеатри із залами на 20–40 чоловік, де можна показувати фільми на замовлення.

Агнешка Одорович, директор Польського інституту кіномистецтва. У Польщі щороку виходить 40 ігрових фільмів, 70 документальних, 10 анімаційних, з них 30% – кінодебюти. Річний бюджет нашого інституту – 35–40 млн євро. На 90% ці кошти приходять з ринку. Закон зобов'язує, аби на кіно виділялося 1,5% прибутку з реклами телебачення й абонентів супутникового і кабельного ТБ. Тож наш за-

кон про кіно діє дуже добре. Розподіляються кошти так: на ігровий фільм – 50% (другу половину автори проекту мають знайти самі: якщо їм це не вдається, це означає, що проект не викликає зацікавлення), на дебют – 70%. Найвищу дотацію від ПІК дістають історичні фільми, такі як «Катинь», фільм про Варшавське повстання. Експертна рада складається з кінематографістів, має вона шість комісій – кожна очолює режисер, але тільки той, який на той час не знімає. Продюсер сам вирішує, в яку з комісій подавати проект, кому він найбільше довіряє. На другому етапі конкурсу рішення виносять голови шести комісій разом з головою ПІК. Кошти виділяються не всі відразу – на першому етапі 30%, на другому – решта. Крім того, Інститут фінансує «Шкільну фільмотеку», уже випущено 24 диски з 50 фільмами, поширюється колекція безкоштовно по школах. Спеціального предмета «Основи кіномистецтва» у школах немає, фільми використовують у п'яти шкільних дисциплінах (історія, література тощо).

Тадеуш Ковальський, директор Національної фільмотеки. Наше завдання – просувати польську кінокультуру до глядача. У Варшаві вже давно діє кінотеатр «Люзіон». Ми працюємо над грандіозним проектом «Пам'ять кіно» – оцифруємо, реставруємо і переводимо на міцну якісну кіноплівку давні польські фільми. Тобто даємо їм друге життя, наш портал так і називається: «Друге життя німого фільму». Разом із фільмами колекціонуємо фото, плакати, сценарії, нагороди. Наші зусилля підтримує не тільки держава, а й Фонд Євросоюзу. Маємо чудову бібліотеку, де зберігаються книжки про кіно та періодика з усього світу. Відновлені фільми посилаємо на фестивалі, поширюємо у мережі кінотеатрів та кіноклубах (у Польщі 206 кіноклубів).

Проблеми

Кшиштоф Зануссі. Сьогодні не питання, чи є в країні корупція, бо це явище тотальне. Питання, на якому рівні, якою мірою і наскільки.

Анджей Сжелецький. Я вважаю, що було б доцільно, якби частину культури було виведено з-під впливу ринку. Це стосується і освіти. Ці дві системи погано узгоджуються між собою.

Єжи Гофман. Знаєте, я у великій опозиції до сучасного кіно через вульгарність мови. Я вважаю: якщо ми ставимо «На дні» Горького, то у фільмі не можна говорити мовою дна. У «Дорожньому патрулі» Войцека Смажовського мова не прийнятна для мене. По-перше, говорить матюками не поліцейський, а актор. Є молоді глядачі, які вподобали цього актора. І якщо так говорить їхній улюблений актор, то вони й поготів так можуть. По-друге, є фільми, зроблені спекулятивно, з розрахунком на фестивалі. Якщо маєш гроші на таке кіно, то знімай. А держава має підтримувати те кіно, на яке підуть глядачі.

Насамкінець висловлюю вдячність Польському інституту в Києві за важливу для мого професійного досвіду, пізнавальну, насичену поїздку.